

Uit de praktijk

Van en met elkaar leren over beoordelingsvraagstukken in het beroeps- onderwijs in een onderzoekswerkplaats

■ Liesbeth Baartman, Kitty Meijer

Dr. L.K.J. Baartman is hogeschool-hoofddocent bij het Lectoraat Beroepsonderwijs, onderdeel van het Kenniscentrum Leren en Innoveren van de Hogeschool Utrecht.

Drs. K. Meijer is hogeschooldocent en toetsexpert bij het Instituut voor Bewegingsstudies van de Hogeschool Utrecht en is themaleider van het HU-netwerk Toetsing.

E-mail: liesbeth.baartman@hu.nl

Het beoordelen van studenten op hun ontwikkelde bekwaamheden is een van de belangrijkste taken van docenten in het beroepsonderwijs. Op een goede wijze beoordelen is complex. Dit leidt ertoe dat docenten tegen beoordelingsvraagstukken aanlopen, waar ze alleen niet of moeilijk uitkomen. Een oplossing hiervoor kan deelname aan een onderzoekswerkplaats zijn. Het doel van dit artikel is om een schets te geven van een onderzoekswerkplaats gericht op beoordelingsvraagstukken van docenten in het beroepsonderwijs, ervaringen vanuit deze werkplaats te delen en daarmee inspiratie te bieden voor anderen

Het fenomeen van de onderzoekswerkplaats

Op verschillende plekken zijn de laatste jaren onderzoekswerkplaatsen gestart (Zuiker, 2018; NRO pilot werkplaatsen onderwijsonderzoek, <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/werkplaatsen-onderwijsonderzoek/>), met als doel om de samenwerking tussen onderzoek en praktijk te versterken. Binnen het Lectoraat Beroepsonderwijs van Hogeschool Utrecht bestaan zulke onderzoekswerkplaatsen al een aantal jaar rondom drie verschillende thema's: beoordelingsvraagstukken, ontwerpvragestukken en begeleidingsvraagstukken in het beroepsonderwijs (Wijering et al., 2018). Dit artikel gaat over de onderzoekswerkplaats die zich richt op beoordelingsvraagstukken. Hoe werkt deze werkplaats in de praktijk? Wie doen eraan mee en waarom? Welke resultaten worden bereikt en op welke manieren komen die tot stand? Aan welke inhoudelijke vraagstukken rondom toetsen en beoordelen wordt gewerkt en wat levert dat op? Liesbeth Baartman trekt vanuit het Lectoraat de onderzoekswerkplaats naar beoordelingsvraagstukken in het beroepsonderwijs.

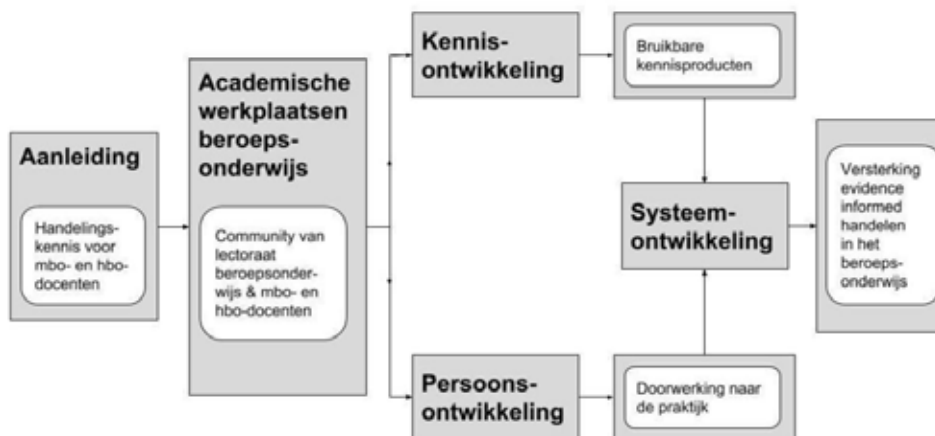
De onderzoekswerkplaats is opgezet om meer samenwerking en wisselwerking te bereiken tussen onderzoek en de praktijk, in dit geval mbo en hbo. Op drie verschillende manieren wordt geprobeerd om binnen de werkplaats resultaat te bereiken: door kennisontwikkeling, door persoonsontwikkeling en door systeemontwikkeling (zie Figuur 1). Bij kennisontwikkeling is het doel om bruikbare kennisproducten te ontwikkelen, die – volgens principes van boundary crossing (Bakker et al., 2016) – als “boundary object” kunnen fungeren en betekenis hebben voor zowel onderzoek als praktijk. Bij een boundary object is sprake van eigenaarschap en betekenis bij alle betrokkenen en dialoog tussen de betrokkenen. Als het gaat om persoonsontwikkeling draagt de onderzoekswerkplaats bij aan de professionele ontwikkeling van de deelne-

De onderzoekswerkplaats is opgezet om meer samenwerking en wisselwerking te bereiken tussen onderzoek en de praktijk

mende mbo- en hbo-docenten en wordt op die manier impact bereikt op hun eigen opleidingspraktijk (de mbo/hbo-opleiding waar zij werken). Systeemontwikkeling heeft betrekking op de ontwikkeling van het systeem van beroepsonderwijs als geheel en de koppeling tussen onderzoek en praktijk daarbinnen.

Bij de start van de onderzoekswerkplaatsen van het lectoraat was nog niet veel bekend over onderzoekswerkplaatsen. Inmiddels loopt in opdracht van NRO een onderzoek naar wat er nodig is om succesvol samen te werken in een onderzoekswerkplaats. Belangrijke succesfactoren hieruit blijken een gemeenschappelijk doel, communityvorming en draagvlak, en een lerende cultuur op school te zijn.

Figuur 1. Manieren van doorwerking in onderzoekswerkplaatsen van het Lectoraat Beroepsonderwijs.

Kitty Meijer werkt als hogeschooldocent en toetsexpert bij het Instituut voor Bewegingsstudies van Hogeschool Utrecht en is themaleider Toetsing van het HU-netwerk Toetsing (zie www.husite.nl/toetsing).

Ellen de Kwant werkt als onderwijskundige bij het Instituut voor Bewegingsstudies van Hogeschool Utrecht en hogeschoolbreed voor het Teaching and Learning Network. Ze werkt aan deskundigheidsbevordering, ontwerpen, en adviseren rondom toetsing.

Marlies de Vos werkt als hogeschooldocent bij de lerarenopleiding Engels van Hogeschool Utrecht en is bezig met een promotieonderzoek bij het Lectoraat Beroepsonderwijs naar het beoordelen in de beroepspraktijk in mbo/hbo.

Hetty van Luijk werkt bij MBO Utrecht als secretaris van de examencommissie. Ze heeft de Master Toetsdeskundige afgerond met een onderzoek naar formatief evalueren in het mbo.

Carine Grootenboer en Marja Langenhuizen werken als hogeschooldocenten/toetsexperts bij het Instituut Social Work van Hogeschool Utrecht.

Robin Dassing en Stephan Bruineman werken als docent en toetsdeskundige bij het Grafisch Lyceum Utrecht. Robin is bezig met de Master Toetsdeskundige.

Wendy Peeters werkt als hogeschooldocent en toetsexpert bij het Instituut voor Communicatie van Hogeschool Utrecht, en als coördinator van de BKE/SKE-trajecten binnen Hogeschool Utrecht.

Liesbeth Baartman werkt als hogeschool-hoofddocent bij het Lectoraat Beroepsonderwijs, onderdeel van het Kenniscentrum Leren en Innoveren van Hogeschool Utrecht.

Box 1. Deelnemers aan de onderzoekswerkplaats Beoordelvingsvraagstukken Beroepsonderwijs van Hogeschool Utrecht

Wie participeren in de onderzoeks-werkplaats en waarom doen zij dat?

De deelnemers aan de onderzoekswerkplaats beoordelingsvraagstukken vormen een heterogene mix (zie Box 1). Alle deelnemers vervullen in hun eigen opleiding een rol als toetsexpert en komen daar voortdurend in aanraking met beoordelingsvraagstukken. Naast een vaste kern haken voor kortere tijd stagiairs of masterstudenten van de Universiteit Utrecht aan, als hun (afstudeer)onderzoek gaat over een beoordelingsvraagstuk. Zij komen waardevolle recente kennis inbrengen vanuit hun onderzoeken. Dit maakt de gesprekken interessant, waardoor deelnemers van elkaar kunnen leren en een frisse blik krijgen buiten de eigen opleiding of het eigen instituut. De deelnemers werken allemaal in het hbo of mbo, wat op het gebied van toetsing soms twee heel verschillende werelden zijn. In het mbo bestaat bijvoorbeeld een strikte scheiding tussen examinering (summatief) en toetsing (formatief), terwijl in het hbo die scheiding per vak/cursus/toets anders is georganiseerd. Een ander groot verschil is dat in het hbo de meeste docenten zelf hun toetsen ontwikkelen, uitvoeren en evalueren, terwijl in het mbo summatieve examinering vaak wordt ingekocht. De heterogeniteit blijkt ook uit de achtergrond en benaderingen van toetsing. Ellen de Kwant schetst bijvoorbeeld hoe binnen het Instituut voor Bewegingsstudies evidence-based handelen erg belangrijk is en docenten kwantitatief georiënteerd zijn. Het instituut wil graag meer integraal beoordelen, maar dit vraagt om een ander perspectief op toetsing. Bij Carine Grootenboer en Marja Langenhuizen van Social Work speelt eerder het omgekeerde: de cultuur bij hun instituut is veel meer kwalitatief georiënteerd.

De deelnemers omschrijven de onderzoekswerkplaats als een ontmoetingsplek of een ultiem leerteam. Je ontmoet er mensen die toetsen leuk vinden. Een belangrijke succesfactor van de onderzoekswerkplaats is, dat er sprake is van een sterke community waarin

mensen vanuit intrinsieke motivatie participeren. De onderzoekswerkplaats wordt ervaren als een veilig plek waar deelnemers ervaren eerlijk te kunnen zeggen wat er speelt binnen hun opleiding, waar open discussie gevoerd kan worden zonder dat er direct belangen of organisatorische druk meespeelt. De onderzoekswerkplaats wordt ook ervaren als een kennisuitje. De deelnemers doen inspiratie op en horen dingen waar je niet direct aan denkt in het dagelijkse werk. Dit komt door de diversiteit aan deelnemers, waardoor vanuit verschillende perspectieven naar een praktijkvraag wordt gekeken: dat lukt niet als je wel nieuwsgierig bent, maar alleen in je eigen omgeving werkt.

Als het gaat om onderzoek dan zit de onderzoekswerkplaats tussen het hele praktische (ik moet nu dit tentamen maken) en heel abstract academisch wetenschappelijk onderzoek in. Alhoewel in de onderzoekswerkplaats wel degelijk wetenschappelijk artikelen worden gelezen, worden die altijd besproken met een praktische vertaalverslag naar wat de betekenis is voor de opleiding waar de deelnemer voor werkt; wat kan ik hiermee? Voor het Lectoraat Beroepsonderwijs zit de meerwaarde van de onderzoekswerkplaats dus in kennisdeling op een praktische manier en het kunnen spiegelen van ideeën en concepten aan experts uit de praktijk.

Wat levert de onderzoekswerkplaats op voor de praktijk?

De deelnemers aan de onderzoekswerkplaats komen ongeveer zes keer per jaar bij elkaar. Er is inbreng vanuit ontwikkelingen in de praktijk én vanuit onderzoek. Kijkend naar de manieren van doorwerking in Figuur 1, dan lijkt dit vooral te zitten in persoonsontwikkeling en in iets mindere mate in kennisontwikkeling in de vorm van deelbare producten. De deelnemers aan de onderzoekswerkplaats vertellen dat ze zelf altijd iets waardevols meenemen uit de bijeenkomsten. Dit zorgt

voor stevigheid en een stukje wetenschappelijke onderbouwing in de beslissingen die zij nemen in hun eigen opleiding. De werkplaats biedt handvatten en aanknopingspunten om mee verder te gaan, anders weet je vaak niet waar je moet beginnen. Het werkt ook prettig om in een tweetal deel te nemen. Carine Grootenboer en Marja Langenhuizen kunnen samen nog beter de vertaling maken naar grote onderwijsinnovaties in de opleiding en bijvoorbeeld taken verdelen. Naast deze voorbeelden van persoonsontwikkeling, waarbij de deelnemer aan de onderzoekswerkplaats zelf als persoon zorgt voor doorwerking in de eigen opleiding, worden er ook kennisproducten ontwikkeld (zie de voorbeelden hieronder). Uit de gesprekken blijkt hier eveneens een spanningsveld: de deelnemers ervaren de onderzoekswerkplaats als organisch en vrijblijvend. Dit is prettig, want de onderwerpen die aan bod komen kunnen op die manier meebewegen met de vragen in de praktijk. Aan de andere kant wordt daardoor het rondje niet afgemaakt: een discussie, concept of werkwijze wordt niet afgerond tot een deelbaar kennisproduct. Dit afronden en opleveren kost extra tijd buiten de bijeenkomsten, waardoor dit lastiger haalbaar is. Hier blijkt wellicht een verschil in doelen, ook in vergelijking met andere onderzoekswerkplaatsen. Sommige deelnemers doen zelf onderzoek in het kader van de onderzoekswerkplaats, bijvoorbeeld door korte interviews af te nemen met collega's of de examencommissie, terwijl dit voor anderen geen belangrijk doel is. Zij zien de onderzoekswerkplaats meer als een plek om inspiratie op te doen en dit toepasbaar te maken voor de eigen praktijk.

Activiteiten van de onderzoekswerkplaats

De onderwerpen van de onderzoekswerkplaats ontstaan vaak eerder organisch uit praktijkvraagstukken of eerdere discussie, dan dat ze vooraf planmatig zijn uitgedacht. In het eerste jaar is met name gewerkt aan het zichtbaar maken van toetsprogramma's en de principes van programmatisch toetsen (Baartman et

al., 2017). Daaruit volgden weer vragen over holistisch beoordelen (beoordelen door naar het geheel te kijken en niet naar de verschillende onderdelen apart waaruit het geheel bestaat) en formatief toetsen. Voorbeelden van activiteiten van de onderzoekswerkplaats zijn: presentaties van masterstudenten over hun onderzoeksplan/resultaten, bespreken van praktijkvraagstukken in een aantal sub-groepjes, samen bespreken van een wetenschappelijk artikel en de vertaalslag maken naar de praktijk. Ook worden interessante nieuwtjes gedeeld en gaan sommige deelnemers samen naar bijeenkomsten zoals het symposium van het Platform Leren van Toetsen (www.leren-vantoetsen.nl) of de Onderwijs Research Dagen (www.ord2019.nl). Onderstaande voorbeelden geven een beeld van de activiteiten en hoe hierin doorwerking een plek krijgt.

Voorbeeld 1: poster van een wetenschappelijk artikel

In de onderzoekswerkplaats was – onder meer naar aanleiding van het masteronderzoek van Hetty van Luijk over formatief evalueren – gesproken over het geven van feedback en hoe studenten hier actief bij te betrekken. Als vervolgactiviteit bracht Ellen de Kwant het artikel van Sadler (2010) ter bespreking in. Ellen de Kwant: als beoordelaar zie je heel veel studenten, en daardoor zie je goed waar de lat ligt en waar een student aan moet voldoen. Belangrijk is dat wij studenten zelf leren zien waar die lat ligt, want dat is nodig om hun eigen werk op waarde te kunnen schatten en bijvoorbeeld voor het geven van peer feedback. Daar gaat dit artikel over.

Als voorbereiding op de bijeenkomst hebben alle deelnemers het artikel van Sadler (2010) gelezen. In de bijeenkomst is het artikel gezamenlijk besproken en is ter plekke samen een poster geschetst met de kernboodschap van het artikel (Figuur 2). De poster is een deelbaar kennisproduct en bijvoorbeeld op te hangen in een gemeenschappelijke werkruimte. De poster is nu nog een schets, maar de leerlingen

Hand-drawn flowchart illustrating the scientific method process:

- SADCE 2019** (Top)
- Central figure: A person with a brain diagram.
- Arrows from the central figure lead to:
 - Lack of compliance** (Left, with note: Wang 1 p. 19)
 - OR** (Middle, with note: Wang 2 p. 19)
 - Lack of** (Right, with note: Wang 3 p. 19)
- These three paths converge into **Overall Validated**.
- From **Overall Validated**, an arrow points down to **Criteria met** (enclosed in a cloud).
- A **Kaiser** logo is visible on the right side.

WATCH NOW

Voorbeeld 2: KIT2.0

The diagram illustrates a five-step process for creating a test program, arranged in two rows. The first row contains four steps, and the second row contains one step centered below the first four. Arrows indicate a sequential flow from step 1 to step 5.

- 1. Kick off meeting**: Represented by an icon of two people in a meeting.
- 2. Informatie verzamelen en samenvatten**: Represented by an icon of a stack of books.
- 3. Analyse toetsprogramma**: Represented by an icon of two people looking at a document with a question mark.
- 4. Conclusie en afronding**: Represented by an icon of a computer screen with a hand pointing at it.
- 5. Export**: Represented by an icon of a document with a blue arrow pointing to the right.

Examens | november 2019 | nr 4 47

De onderzoekswerkplaats is voor deelnemers een ontmoetingsplek en een ultiem leerteam.

Voorbeeld 3: kwantitatieve analyse toetsprogramma

Bij het Instituut voor Bewegingsstudies (Ellen de Kwant en Kitty Meijer) lag er vanuit de examencommissie de vraag om een kwantitatieve analyse uit te voeren van het toetsprogramma van de opleiding Master Fysiotherapie op basis van de behaalde toetsresultaten van de studenten op de verschillende vakken. Vanuit de onderzoekswerkplaats heeft Ellen de Kwant deze vraag opgepakt, samen met collega Jaap Dronkers. De praktijkvraag die de opleiding zichzelf stelde was of de opleiding (en examencommissie) op basis van zo'n analyse toetsen konden identificeren waarop studenten afwijkend scoorden, en waar wellicht aanpassing noodzakelijk was. De analyse was

voor de opleiding nuttig, omdat inderdaad bleek dat er één toets qua studentresultaten buiten het toetsprogramma viel. De opleiding is op basis hiervan in gesprek gegaan met de docenten over wat er moest worden aangepast. De kwantitatieve analyse was een aanvulling op KIT2.0, wat met name is gericht op een (kwalitatieve) bespreking onder collega's. Doorwerking van deze opdracht bleek uit een artikel in Examens (Dronkers et al., 2017) en de methodiek van de kwantitatieve analyse heeft een plek gekregen in de professionalisering van docenten in SKE-trajecten (Senior Kwalificatie Examinering). ■

Referenties

- Baartman, L.K.J., Kloppenburg, R., & Prins, F.J. (2017). Kwaliteit van toetsprogramma's. In H.J.M. van Berkel, A.E. Bax & D. Joosten-ten Brinke (Red.), *Toetsen in het Hoger Onderwijs*, pp. 37-49. Bohn Stafleu van Loghum.
- Bakker, A., Zitter, I., Beausaert, S., & de Bruijn, E. (2016). Tussen opleiding en beroepspraktijk. Het potentieel van boundary crossing. Van Gorcum: Assen.
- Dronkers, J., De Kwant, E., Kruitwagen, C., & Baartman, L. (2017). Kwantitatieve analyse van een toetsprogramma. EXAMENS, augustus 2017, nr.3, 25-30.
- Sadler, R. (2010). Beyond feedback: developing student capability in complex appraisal. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 35, 535-550.
- Wijering-van Wijk, B., Zitter, I., & De Bruin, E. (2018). Academische werkplaats moet met en van docenten. Aan het werk met kennis over beroepsonderwijs. www.scienceguide.nl/2018/03/academische-werkplaats-moet-met-en-van-mbo-docenten
- Zuiker, I. (2018). Werkplaats onderwijs-onderzoek. Didactief januari/februari 2018. www.didactiefonline.nl/artikel/werkplaats-onderwijs-onderzoek